

SANTA MARIA DE PUIGPARDINES
Puigpardines
Ajuntament de La Vall d'en Bas
Catalunya Romànica

Església i rectoria

Situació.

El poble de Puigpardines, dins el petit nucli del qual hi ha l'església de Santa Maria, es troba al sud-est del poble de Sant Privat d'en Bas, al costat dret del Gurn.

Mapa: 294M781. Situació: 31TDG529657.

Des del poble de les Preses, a la carretera d'Olot a Girona per Anglès, surt una carretera que mena a Sant Privat, a banda dreta. Davant el Mallol i en direcció a llevant surt la pista de la concentració parcel·lària, des de la qual i a 500 m surt a mà dreta una pista que porta directament a Puigpardines. (ANM)

Història

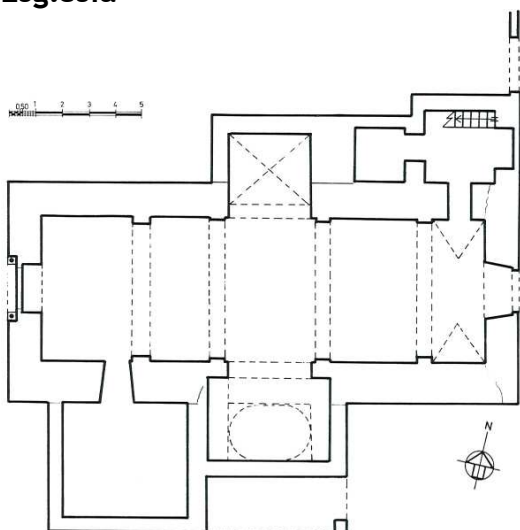
L'antiga església de Santa Maria de Puigpardines es troba documentada des de l'any 1060 com a temple parroquial. Tanmateix sabem que un temps després el bisbe de Girona Bernat Humbert conjuntament amb Ermessenda, vescomtessa de Bas i esposa d'Udalard Bernat de Milany, cediren l'any 1108 l'església de Puigpardines a la canònica augustiniana de Santa Maria de Manlleu. Poc més tard, els canonges de Manlleu gràcies a una sèrie de donacions fundaren a Puigpardines un priorat, pabardia canonical regida per un canonge o prepòsit.

Del segle XII també sabem, per un document datat l'any 1131, que el bisbe de Girona Berenguer Dalmau confirmà al priorat de "Sancte Marie de Podio Pardiniis" la donació que amb anterioritat li havia fet el vescomte de Bas, Pere de Cervera, de l'església de Sant Privat d'en Bas. D'any després hi ha constància per l'acta testamentària del vescomte Hug I, datada de l'any 1175, que aquest llegà a la canònica de "Sanctae Mariae Podio Pardiniis" la quantitat de deu sous.

Durant els segles XIII i XIV gaudí d'un cert renom la confraria d'en Bas, establerta en aquesta església, que agrupà nobles i pagesos. En un altre ordre de coses, la canònica de Puigpardines apareix esmentada els anys 1279 i 1280 dins la relació de temples que contribuïen amb el delme al sosteniment de les croades, la qual hi figura escripturada tots dos anys com a "prioratu de Podio pardinorum".

A partir del segle XV no residí a la comunitat de Puigpardines cap canonge, i d'ençà del 1592 esdevingué altra vegada una simple parròquia rural convertida aviat en sufragània de la de Sant Privat d'en Bas. (MLIR)

Església

Planta, a escala 1:200, de l'església, amb l'estructura primitiva molt alterada a causa de les reformes que sofrí al llarg de la seva història.
J. MARGUÍ-G. ANGLADA

El temple de Santa Maria de Puigpardines correspon a una construcció d'origen romànic (segle XII), molt modificada en el transcurs dels segles. Actualment, del primitiu estil conserva a la façada ponentina, tapiada, la porta d'entrada adovellada i protegida per un guardapols, la qual és flanquejada per dues columnes monolítiques coronades per capitells ornamentats amb motius florals i àbacs carrats.

Les obres de restauració portades a terme durant l'estiu de 1980 posaren al descobert la llinda i un petit timpà llis. Així mateix, a la banda dreta de la porta hom pot veure, molt borroses, dues inscripcions incises als carreus, relacionades ben segur amb el llinatge dels Puigpardines, antiga família noble de la contrada.

El temple patí en gran manera els efectes dels terratrèmols del segle XV, i fou possiblement aleshores que s'enderrocà l'absis, a llevant, i fou substituït per un cos d'edifici on s'obre l'actual porta d'accés, decorada amb fornícula i un ull de bou. Aquestes obres, doncs, suposaren un capgirament en la disposició inicial de l'església.

Als costats meridional i septentrional són adossades diverses construccions, entre les quals destaca, a la banda nord, el campanar, una torre de base quadrada bastida durant la divuitena centúria. També corresponien al segle XVIII les pintures murals al fresc de l'interior del temple, realitzades per Joan Carles Panyó, primer director de l'Escola de Dibuix d'Olot, les quals foren destruïdes arran dels esdeveniments revolucionaris de l'any 1936. L'església conserva, tanmateix, una senzilla pica baptismal romànica d'immersió. (MLIR)

Portada

Al capdavall del mur de ponent de l'església actual es conserva el portal primitiu, ara tapiat, que devia permetre d'accedir al temple. Aquest portal, d'estructura molt senzilla, és cobert per un arc de mig punt, fet amb tretze dovelles ben tallades de mides regulars, les quals arrenquen d'una imposta molt erosionada —de 21 cm d'alt per 38 cm d'ample—, que té com a únic motiu decoratiu un fris amb incisions, com una mena de fistó.

L'arc és sostingut per dues columnes amb capitells esculpturats amb motius ornamentals.

Un detall del mur de ponent amb la porta original d'entrada, actualment tapiada. A. MARTÍ

Capitell de mà dreta, segons l'espectador, de la porta d'entrada a l'església. A. MARTÍ

Els capitells, amb unes mides molt regulars —31 cm d'alçada de l'àbac fins al fust per 21 cm d'amplada en la seva unió amb el fust—, són fortament malmesos i erosionats per la intempèrie, sobretot el capitell de la dreta.

L'escultura d'aquesta façana es concentra en els capitells. Reprodueix uns motius de tipus vegetals de fulles d'acant molt estilitzades, flanquejades per fulles lisses més baixes. Uns petits caps constitueixen els únics elements figuratius.

Aquests capitells presenten una decoració de motius vegetals derivats de capitell corinti, amb la transformació de les volutes i amb un àbac fistonejat. Entre les fulles d'acant, als sortints dels angles, Ramon Grabolosa distingeix “un cap que pot representar un angelot o una feristela”(*). Avui, però, és ben impossible de poder distingir aquestes representacions; al centre hi ha un motiu vertical treballat també amb petites incisions verticals.

El fust és llis, amb unes mides aproximades de 147 cm d'alçada per 19 cm de diàmetre. La base del fust, sense esculpturar, és molt malmesa.

La composició segueix un esquema habitual en la temàtica vegetal. Si bé és difícil d'apreciar en el seu estat actual tota aquesta decoració, el treball de la pedra sembla important i l'artista ha aconseguit unes formes equilibrades amb una funció únicament decorativa que trobem en molts capitells romànics del segle XII de la mateixa comarca. (ISB)

Pica

A l'angle sud-oest de l'església, en una petita capella lateral i a la manera d'arcossoli, es conserva actualment una pica baptismal romànica, datable probablement al segle XII.

Aquest objecte litúrgic és format per un bloc de pedra calcària, molt malmès actualment i amb esquerdes, de forma troncocònica, que descansa sobre un suport —un peu— llis.

Pica baptismal, un exemplar molt simple, ornat amb un soguejat; actualment és bastant malmesa. A. MARTÍ

L'alçada és de 76 cm aproximadament i l'amplada exterior és de 84 cm. Pel que fa a les mides internes, té una fondària de 40 cm i una amplada de 68 cm aproximadament. El gruix de les parets d'aquesta pica és d'uns 9 cm, donat per la diferència del diàmetre exterior i del diàmetre interior.

Podem encara observar en la pica uns encaixos perforats en el gruix de la pedra, que serveixen per a acollir la tapa metàl·lica, que s'ha conservat, bé que posterior.

Aquesta pica recolza sobre una base o peu d'uns 21 cm d'alçada de forma còncaua.

La part superior de la pica —a uns 10 cm de la vora— ressegueix un motiu ornamental molt senzill, una mena de motllura, que recorda una soga molt simple. La resta de la superfície és llisa, llevat d'una inscripció que es conserva a la part superior en la carta de dotació del bisbat de Besalú atorgada pel comte Bernat Tallaferro l'any 1017; entre les donacions que aquest comte cedí al nou i efímer bisbat, figura “in comitatu Bisuldunense... parrochia Sancti Stephani quae est in Basso in locum quem dicunt Ullo, cum decimis et primitiis et oblationibus fidelium”. L'espai lliure entre la banda decorada i la vora de la pica. És difícil la lectura d'aquesta inscripció en part i sobretot en la seva cara posterior.

Aquesta pica presenta una similitud ornamental amb d'altres piques de la mateixa comarca que segueixen els mateixos esquemes decoratius. En el nostre cas, però, aquests són més simplificats.

(ISB)

Bibliografia

Francesc Monsalvatje i Fossas: Noticias históricas..., vol. V, Olot 1893, pàgs. 28, 122-123; vol. X, Olot 1899, pàg 54; vol. XI, Olot 1901, pàgs. 503-504; vol. XII, Olot 1902, pàgs. 50-51; i vol. XVI, Olot 1908, pàgs. 219-220.

Francesc Caula: El règim senyorial a Olot, “La Tradició Catalana”, Olot 1935 (reedició del 1982), pàgs. 40-42.

Josep Rius i Serra: Rationes decimarum Hispaniae, vol. I, Consejo Superior de Investigaciones Científicas, Barcelona 1946, pàg. 77 i 90.

Antoni Pladevall i Font: La canònica de Santa Maria de Manlleu, “Manlleu”, Programa de Festa Major de Manlleu dels anys 1978, 1979, 1980 i 1981.

Josep Murlà i Giralt: Guia del romànic de la Garrotxa, Olot 1983, pàg. 214.

Segons Botet i Sisó, era parròquia urbana de primer ascens, amb rector. Tenia pintures d'En Panyó.